

Links:
'Zaal 6' (Poesjkin
Theater)

Rechts:
'De Meeuw'
(Studio Krasnyja
Presnya)

Ljubimov zelf ging in het buitenland regisseren, wat hij in eigen land niet mocht. Tijdens één van die gastregies, in 1984 werd hij door zijn aartsvijand Tsjernenko gelijkwideerd als directeur, werd hem zelfs het staatsburgerschap ontnomen. Na vier jaar 'exil' zit hij weer in zijn directeurszetel, weliswaar met een Israëliësch paspoort. Op vraag van zijn gezelschap is hij teruggekomen en voert voor ons een prachtig nummer op waarbij hij met scheefgetrokken mond en zware ch-klanken de stem van Brezjnev imiteert. Rond hem, op grijze muren staan met de hand geschreven wensen en handtekeningen, honderden. Je leest namen van o.a. Pablo Neruda, Nazim Hikmet, Alberto Moravia, Akiro Kurosawa, Heinrich Böll, Helene Weigel, Raul Castro, Arthur Miller, André Malraux, Jean Vilar, Laurence Olivier maar ook Solsjenitsin. 25 jaar harde theatergeschiedenis staan op die muren geschreven. Voor zijn zestigste verjaardag (hij is nu in de zeventig) maakte Vissotski een lied dat begon als volgt: "Dank God dat je nog leeft!" Vandaag triomfeert hij in Moskou.

De stilte van de theaterschrijvers

Een ander element van crisis werd het gebrek aan nieuwe stukken genoemd. Blijkbaar is er plots veel informatie vrijgekomen, die journalistiek wel kan verwerkt worden, maar niet zo snel in theatertaal omgezet. Vandaar het groot aantal klassiekers en bewerkingen van romans en novellen die geprogrammeerd worden. Maar

de westerse toeschouwer wordt het daarbij niet gemakkelijk gemaakt. Want naast het taalprobleem is er bovendien de tekstnuancering. Met klassiekers wordt, vooral in de studio's, vrij omgesprongen, er worden citaten uit ander werk aan toegevoegd. De historische analyse wordt grondig uitgewerkt, bij Tsjechow wordt bijvoorbeeld onvermijdelijk verwezen naar Dostojevski. Toch zijn er hier en daar nieuwe 'perestroika'-stukken te zien. Zoals *Diktatuur van het geweten* van Mikhail Shatrov in het Theater van Lenin-Konsomol; hij schrijft vooral theaterstukken met documentaire inslag, al jarenlang doet hij onderzoek naar de rol van Lenin; je gelooft je eigen ogen niet. Al in '86 ging het stuk in première. Nu nog staan kandidaat-toeschouwers vier straten ver al te smeken om een kaartje te kunnen afkopen. De zwarte markt in theatertickets is trouwens één van de meest begeerde studentenjobs in Moskou. Maar na een half uur voorstelling weet je waarom die vraag zo groot is. Hier is pure agit-prop te zien. Op de scène onderzoekt een inquisitie-rechtbank in hoeverre geweld toegelaten is om de revolutie levend te houden. Bijwijlen trekt een acteur met microfoon de zaal in en dwingt de toeschouwer zijn mening te zeggen over Stalin en Brezjnev, maar evengoed over glasnost en perestroika. Aanvankelijk aarzelend, verrast, maar daarna open en bloot, voor iedereen, worden individuele meningen verkondigd. Ondertussen is er al een nieuw stuk van Shatrov gecreëerd waarin hij vragen stelt over Lenin zelf en Trotski ten tonele voert.

Maar ook dissidente schrijvers zien

plots hun werk opgevoerd, net als 'nihilistische' westerse auteurs als Ionesco, Beckett, en zelfs de 'sexist' Jean Genet. Zijn *Meiden* met travestie-rollen kent op dit ogenblik een groot succes in Moskou. Onlangs waren er producties van Duitse regisseurs als Peter Stein en Pina Bausch te zien. Straks zijn de Franse theaters te gast met regiewerk van Vitez, Chéreau en Brook.

De rol van de Theaterbond

In 1986 werd de meer dan honderd jaar oude acteursvereniging omgevormd tot een Theaterbond, een soort vakbond waarin acteurs, regisseurs, scenografen, technici en zelfs critici en schrijvers een onderdak vinden. De bond oefent een zware druk uit op de ambtenaren van het ministerie van cultuur en kan al een mooi palmares van overwinningen tonen; eindelijk wordt voorzien in een behoorlijk pensioen voor acteurs, zodat die niet tot het eind van hun jaren moeten blijven spelen en daarbij dikwijls vernieuwing en verjonging in de weg staan. Wij steunen het 'pluralistisch socialisme' zo zegt woordvoerder Anatoli Smeljanski, theaterprofessor en tevens directielid van het Kunsttheater, waar zijn vriend-directeur Efremov er eindelijk, maar na veel ruzie, in geslaagd is dat gezelschap van 160 acteurs in twee te splitsen. Dat pluralisme houdt in dat de theaters nu mogen spelen wat ze willen. Zolang de stukken geen propaganda inhouden tot omverwerping van het regime, tot geweld of oorlog of tot verspreiding van porno-